

ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΗ ΚΑΙ ΝΕΟΤΕΡΗ ΙΣΤΟΡΙΑ Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

ΕΠΑΝΑΛΗΠΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΑΙΩΝΕΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ (330-717)

ΕΝΟΤΗΤΑ ΙΙ: ΕΞΩΤΕΡΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΙΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ
(2) Ο ΗΡΑΚΛΕΙΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΤΟΥ

Όροι – κλειδιά

Σλάβοι – Πέρσες – Τιμιος Σταυρός – μεταρρύθμιση – θέματα – στρατιωτικά κτήματα – στρατηγός – εξελληνισμός – πιστός εν Χριστώ βασιλεύς

α. Το Βυζάντιο σε κρίση

Πολύπλευρη **κρίση** στο Βυζάντιο στα τέλη του 6ου και στις αρχές του 7ου αιώνα:

Έχουν ως συνέπειες

Fig. 1. Heraclius restores the Cross to Jerusalem. Sacramentary of Mont Saint-Michel, 1060. New York, Pierpont Morgan Library, ms. 641, fol. 155r.

- Ήταν ανάγκη να κινητοποιηθούν όλες οι δυνάμεις του κράτους για την αντιμετώπιση της κρίσης, με μια ριζική μεταρρύθμιση.
- Το έργο αυτό ανέλαβε και έφερε σε πέρας ο αυτοκράτορας **Ηράκλειος (610-641)** και η δυναστεία του.

β. Η αντεπίθεση του Ηρακλείου

Ο Ηράκλειος, ως στρατηγός-αυτοκράτορας:

- Ανέλαβε την ηγεσία του στρατού και τον αναδιοργάνωσε.
- **Ενισχύθηκε** οικονομικά από την **Εκκλησία**.
- Έκανε συνεχείς **εκστρατείες** (με θρησκευτικό χαρακτήρα) **κατά των Περσών (622-628)** και έφερε πίσω στα Ιεροσόλυμα τον **Τίμιο Σταυρό** που είχαν πάρει οι Πέρσες (630).
- **Συνέτριψε** τους Πέρσες στη **μάχη της Νινευί** και πήρε πίσω όλες τις βυζαντινές επαρχίες της Εγγύς Ανατολής.
- **Νίκησε** (ο στρατός του) τους Αβάρους και τους Σλάβους, όταν, σε συνεννόηση με τους Πέρσες, πολιορκήσαν την Κωνσταντινούπολη (626).

γ. Θέματα και εξελληνισμός του κράτους

- Οι **αραβικές επιθέσεις** και κατακτήσεις σκιάζουν τα τελευταία χρόνια του Ηρακλείου.
- Οι ανάγκες για την άμυνα οδηγούν σε ένα νέο διοικητικό σύστημα που στηρίζεται στα **θέματα** (= μεγάλες διοικητικές περιφέρειες με δικό τους στρατό).
 - Στον θεματικό στρατό υπηρετούσαν **ελεύθεροι αγρότες**
 - Το κράτος τους παραχωρούσε **στρατιωτικά κτήματα** (= **στρατιωτόπια**).
 - Σε κάθε **θέμα** ο **στρατηγός** ασκούσε την **πολιτική και στρατιωτική εξουσία**.

- Οι αγρότες-στρατιώτες συντηρούσαν τις οικογένειες και αγόραζαν τον οπλισμό τους, με τα έσοδα από τις καλλιέργειες της γης.
- **Σημασία θεματικού στρατού**
 - Αντικατέστησε τον **παλιό μισθοφορικό** στρατό χωρίς επιπλέον κρατικά έξοδα.
 - Προστάτευσε τα εδάφη της περιοχής της Μικράς Ασίας από τις αραβικές επιδρομές.

δ. Εξελληνισμός της αυτοκρατορίας

- Η **ελληνική** γίνεται η **επίσημη γλώσσα του κράτους** (στην πολιτική και στρατιωτική διοίκηση).
- Αντικαταστάθηκαν οι ρωμαϊκοί τίτλοι με ελληνικούς.
- Ο Ηράκλειος πρώτος (μετά τις νίκες του κατά των Περσών) υιοθετεί τον τίτλο «**βασιλεύς**», με την προσθήκη «**πιστός ἐν Χριστῷ**».
- Οι αλλαγές αυτές σηματοδοτούν συμβολικά το **τέλος της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας** και την **αρχή της μεσαιωνικής ελληνικής Βυζαντινής αυτοκρατορίας**.

ΦΥΛΛΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ 3

Αφού μελετήσετε τις σελίδες 19-21 του σχολικού σας εγχειριδίου και ό,τι σχετικό έχετε διδαχτεί για την ενότητα (ασκήσεις, φυλλάδια, πηγές) να απαντήσετε στα ακόλουθα.

A] ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Πού οφείλεται η κρίση που παρουσιάστηκε στο Βυζάντιο στα τέλη του 6ου και στις αρχές του 7ου αιώνα και ποιες ήταν οι συνέπειές της;
2. Να επισημάνεις τους παράγοντες που συνέβαλαν στη νίκη του Ηρακλείου κατά των Περσών.
3. Για ποιο λόγο οι εκστρατείες του Ηρακλείου κατά των Περσών απέκτησαν θρησκευτικό χαρακτήρα;
4. Τι ήταν τα θέματα ,πώς διοικούσαν και ποια ανάγκη υπαγόρευσε την καθιέρωσή τους;
5. Ποιες αλλαγές σηματοδοτούν το τέλος της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας και την αρχή της μεσαιωνικής ελληνικής Βυζαντινής αυτοκρατορίας;

Β] ΑΣΚΗΣΕΙΣ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ

1. Να προσδιορίσετε αν το περιεχόμενο των ακόλουθων προτάσεων είναι «σωστό» ή «λάθος», γράφοντας «Σ» ή «Λ» αντίστοιχα.

- α. Η εκκλησία ενίσχυσε οικονομικά το εκστρατευτικό έργο του Ηράκλειου.
- β. Ο Ηράκλειος έδωσε θρησκευτικό χαρακτήρα στους πολέμους εναντίον των Περσών.
- γ. Οι στρατιώτες των θεματικών στρατών συντηρούσαν τις οικογένειές τους με το μισθό που έπαιρναν.
- δ. Ο στρατηγός ασκούσε μόνο τη στρατιωτική κι όχι την πολιτική διοίκηση των θεμάτων.
- ε. Επίσημη γλώσσα στην πολιτική διοίκηση έγινε η ελληνική, αλλά στη στρατιωτική διοίκηση εξακολουθεί να είναι η λατινική.
- στ. Το διοικητικό σύστημα των θεμάτων φανερώνει την αδυναμία του κράτους να αμυνθεί εναντίον των εχθρών στα ανατολικά σύνορα της αυτοκρατορίας.

2. Να ταξινομήσετε τα πιο κάτω ιστορικά γεγονότα κατά αύξουσα χρονολογικά σειρά, ξεκινώντας από το προγενέστερο και αριθμώντας τα από το 1 μέχρι το 4.

- α. Ακάθιστος Ύμνος
- β. Επιστροφή του Τιμίου Σταυρού
- γ. Μάχη Νινευί
- δ. Έναρξη βασιλείας του Ηράκλειου

3. Να γράψετε σύντομα κατατοπιστικά σημειώματα για τα πιο κάτω, με βάση τα ζητούμενα των παρενθέσεων:

α) Μάχη στη Νινευί

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

β) Θεματικός στρατός

.....

.....

.....

.....

.....

.....